

# Seýitmuhammet pir

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar  
написано kitapcy | 22 января, 2025  
Seýitmuhammet pir SEÝITMUHAMMET PIR

## • «Öwlatlar barka, biziň hetdimiz bolmaz!»

XVII-XVIII asyrlar türkmen halky üçin agyr döwürleriň biri bolupdy. Şol döwürde ylym-bilim almak juda kynlaşypdy. Hatda obada molla bolmansoň, aýat-töwir okatmak üçin onlarça obalary sökmeli bolýan wagty hem bolupdyr. Juda barjamly bolmasaň okamak her kime başardybam durmandyr. Özem ylym almak üçin Hywa ýa Buhara ýaly daş ýerlere gidip okamalydy.

Gelip çykyşy boýunça aňyrsy Pakyr şyha syrygýan Seýitmuhammet oba hatly-sowatly biri gelse, ýanyndan aýrylmaýardy. Döwür gowgaly bolansoň kakasy Seýitmuhammedi okatmagyň ebeteýini tapyp bilmändi.

Bir gezek Seýitmuhammet dogany Hallý we oba ýaşulylary bilen Gökdepä sadaka gidýär. Aýat-gurhan okamaly bolanda ýerli ýaşulular myhman sylagy diýip nobaty Durundan gelen ýaşululara berýärler. Durunlylar bolsa: "Öwlatlar barka biziň hetdimiz bolmaz" diýip, Seýitmuhammet bilen Halla ýol berýärler. Doganlar öwlatlardan bolup aýat-töwir bilmeýändikleri üçin märekeňiň öñünde gyzarmaly bolýarlar.

Seýitmuhammet şondan soň her edip, hesip edip okaýmaly diýen netijä gelýär. Hossalraryna sala salandan soňra, tapanja harjyny alyp, Hywa tarap ýola düşýär.

## • **Hywa döwri**

Seýitmuhammet ady musulman dünýäsine ýañ salan türkmen piri Ýazguly piriň elinde okaýar. Şol ýerde-de pirlik patasyny alýar. Ýazguly pir ony juda gowy görer we oňa janyny ynanar ekeni.

Seýirmuhammet pirlik patasyny alandan soňra, obasyna gaýtmakçy bolýar. Emma halypasy ony ýanyndan goýberesi gelmeýär. Seýitmuhammet pir halypasynyň raýyny ýykyp bilmän, Ahaldan

gelen kerwene: "Indiki geleniňizde meniň hossarlarymy alyp geliň" diýýär.

Seýitmuhammediň gelerine garaşyp duran obadaşlary onuň Hywada galmaçy bolýandygyny biliп, "Hywada galdyrmaly däl, biziň öz öñümize düşer ýaly adam gerek ahyryn, ony gidip alyp geleliň" diýip, kakasynam alyp Hywa gidýärler. Ýazguly halypa gelenlere:

"Seýit jany äkitmäň. Ol Taňrynyň nazar salan bendesi. Onuň mähellesi kän bolar. Oňa ojagaz ýerde ýaşamak bolmaz. Oňa uly mähelläni eklär ýaly uly suwly ýer gerek. Onuň keramatyna gelýän adamlaryň öñünde durmak gerekdir. Oňa uly ykdysadyýetli şäher gerek. Siziň kiçijik akar suwuňyz ony eklemez. Oňa uly suwuň boýy, derýaň-akabaň başy gerek. Men kerweniňizi gülebentden we näçe isleseňiz şonça-da ýükläp goýbereýin, düýeleriň argyşyny hem oñaraýyn. Seýit jana azar bermeseňiz bolýar" diýýär.

Muňa garamazdan durunlylar ony alyp gitmekden dänmeýärler. Kakasy hem gepe goşulyp: "Sen bärde galsaň, men razy däl" diýensoň, alaçsyz galan Seýitmuhammet pir halypsasy bilen hoşlaşyp obasyna gaýtmaly bolýar.

### • Durun döwri

Seýitmuhammet pir obasyna gelenden soňra metjit gurdurýar we medrese açýar. Yslamyň taglymatlaryny öwredýär. Dini düşünjelerden, edep-terbiýeden ganyp başlan halkyň watansöýüjilik ruhy galkynýar. Seýitmuhammet pir tire-taýpalaryň agzybirligini saklamakda uly işleri bitirýär.

Az wagtdan Seýitmuhammet piriň Durundaky medresesi XVIII asyryň yslam dininden bilim berýän iň iri ylym ojaklarynyň birine öwrülýär. Bu medresä Balkan, Ahal welaýatlarynyň dürli künjeklerinden okamaga gelip başlaýarlar. Ýaşulularыň aýtmagyna görä, Gökdepeden Gurbanmyrat işan bu medresä okamaga gelende Seýit işsanyň 100-e golaý sopusy bar eken.

### • Ak işsanyň gutlagy

Rowaýatlara görä Hywadan pirlik patasyny alyp gelen

türkmenleriň ilkinjisi bolan Ak işan Seýitmuhammet bilen döwürdeş we ýakyn gatnaşykda bolupdyrlar.

Seýitmuhammediň pirlik patasyny alyp gelendigini eşidip Ak işan ony gutlamaga gelýär. Ak işanyň gelýändigini eşiden Seýitmuhammet pir ony garşylamaga çykýar. Ol duýdansyzlyk bilen Ak işanyň gapdalyndan çykyp salam berýär. Atdan düşjek bolan Ak işany atdan düşürmän salamlaşan Seýitmuhammet pir:

– Meniň maksadym atyň üstündekäň görüşmek – diýyär.

- **«Öýle namazyna çenli gelip ýetişer...»**

...Wagtyň geçmegini bilen Seýitmuhammet piriň halypasy Ýazguly pir hassalaýar. Ýagdaýy agyrlaşan Ýazguly pirden:

– Siz dünýäden ötseňiz, yzyňzy kim tutsun? – diýip soranlarynda, pir:

– Seýit jan tutar – diýipdir.

Daşyndakylar: "Pirimizi kesel aljyradýar" diýisip, ýene soraýarlar. Ýazguly halypa ýene-de:

– Men aýtdym-a size... Seýitjan tutar – diýyär.

Daşyndakylar:

– Seýit işan Ahalda gezip ýör. Ol nähili Hywa gelip ýetişerkä? Çapar ugradanda bir aýdan bärde habar gelmejek aralyk...

Pir: "Seýit jan öýle namazyna çenli gelip ýetişer" diýipdir.

...Bu ahwal Allatarapyn Seýitmuhammet pire aýan bolýar. Namaz okap durka süñni syzlan Seýitmuhammet haýdan-haý ýol şaýyny tutýar. Ýolda bir çopan goşuna sowlup, ikindi namazyny okaýar. Ugramakçy bolanda çopan oňa dem-dynç alyp gitmegi maslahat berýär. Emma pir gyssanmaç ýola düşýär. Çopan: "Bu adam aýdanymy etmän gitdi welin, haýsy tarapa gitdikä?" diýip, daşary çykyp seretse, düýeli gelen myhmanyn hiç hili yzy-sory ýok diýyär. Çopan haýran galýar we "Men ýağszizada-keramata sataşypdyryň, arman sypdyrypdyryň" diýip, kellesini tutup galýar.

...Agyr halda ýatan Ýazguly pir şägirdiniň gelendigini-gelmändigini sorapdyr. Olar ýerli-ýerden:

– Bäri-bärde Ahal barmy, ol indi gelmez – diýisýärler.

Umytdan düşmedik Ýazguly halypa:

– Öýle namazyna ýetişäýmeliidi welin... ýolda il bähbitli bir iş bilen eglenendir-dä... ýöne agşam namazyna çenli hökman geläýmeli – diýipdir.

Ikindi namazyndan soñ Ýazguly halypa ýene sorapdyr. Sopular:

– Seýit işana habar ugradylmady, nädip gelsin?- diýýärler.

Ýazguly Pir:

– Habar barandyr – diýen badyna, daşardan Seýitmuhamed piriň düyesini çökerjek bolup duran çasly sesi eşdilipdir.

Agşam namazyndan öñ, garaňky gatlyşmanka ýetişen Seýitmuhamed pir halypasynyň süňňüni tutup, jynazasyny özi okap, soňky ýoluna ugradýar...

### • **Seýitmuhamed pir kim bolupdyr?**

Seýirmuhamed pir barada il arasynda rowaýatpisint rowaýatlar känem bolsa, onuň Hywada näçe wagt okandygy, onuň bilen bile okan sopular, pirler we beýleki döwürdeşleri barada anyk taryhy maglumatlar saklanyp galmandyr.

Seýitmuhamed piriň şejeresi barada aýdanymyzda, ol Pakyr şyhyň döw şahasyndan gaýdýar. Pakyr şyh bilen Öwezmämmediň aralygynda ýaşap geçenler barada-da taryhçylar bir zat ýuze çykaraýmasa, biziň elimizde suwytly maglumat ýok.

Seýitmuhamed piriň üç aýaly we olardan bolan Rahmanberdi, Jepbarberdi, Söýün, Berdimyrat, Mäti, Anna atly alty oglы bolupdyr.

Ogullarynyň Söýünden başgasy pirlik patasyny alan beýik şahsyyetlerdir. Ýedini pir Jepbarberdi piriň oglы Garry pirdir (Seýitmuhamed piriň at dakylany).

Seýitmuhamed piriň doglan ýyly belli bolmasa-da, ol takmynan 1865-nji ýylda 60-70 ýaşlarynda aradan çykandygy çaklanylýar.

Seýitmuhamed pir (Seýit işan) häzirki Durun bilen Garaganyň gaýrasında ýerleşen gonamçylygyň gonambaşysydyr.

Seýitmuhamed piriň eziz ruhy bizden şat bolsun!